

המעבר של גרמניה מדמוקרטיה לדיקטטורה

תהליך ההשתלטות של הנאצים על גרמניה והפיכתה למדינה טוטליטרית נמשך כשנתיים ונקרא "תהליך האחדה". משמעותו של תהליך זה היא ביטול הדמוקרטיה והפיכת המשטר נאצי וטוטליטרי.

האחדה בתחום הפוליטי - צעדים שהביאו לביטול הדמוקרטיה

1. שריפת בניין הרייכסטאג

כאשר מונה היטלר לקנצלר (ראש הממשלה) של גרמניה, היו השרים הנאצים במיעוט. על מנת להשתחרר מהצורך בשותפות עם מפלגות אחרות פיזר היטלר את הרייכסטאג וקבע מועד לבחירות חדשות במרץ 1933. היטלר קיווה שלאחר הבחירות תזכה מפלגתו ברוב.

בימים שלפני הבחירות הפעילו הנאצים טרור ברחבי המדינה. אנשי ה-SA וה-SS השתוללו ברחובות והפיצו שמועות שהקומוניסטים עומדים לחולל מהפכה. כשבוע לפני הבחירות בליל ה-27 בפברואר עלה בניין הרייכסטאג באש. למרות עדויות שזהו מעשה של הנאצים הם האשימו את הקומוניסטים.

כבר למחרת בבוקר שכנע היטלר את הנשיא הינדנבורג לאפשר "צווי חירום להגנת העם והמדינה". מטרת הצווים הייתה לבטל את זכויות החופש של הפרט והאזרח, שהיו קבועות בחוקת ויימאר. במסגרת צווים אלו בוטלו חופש העיתונות, הזכות לפרטיות, הזכות להבעת דעה חופשית וכו'. הוקמו מחנות ריכוז למתנגדי המשטר, אליהם נשלחו אנשים ללא משפט - לעבודות פרך, הורעבו למוות ועונו עינויי תופת. מחנות הריכוז היו אחד האמצעים היעילים להשתקת כל התנגדות ולשמירה על יציבות המשטר הנאצי. "צווי החירום להגנת העם והמדינה" לא בוטלו במשך כל תקופת שלטונם של הנאצים והפכו לבסיס משפטי הרשמי למשטרו של היטלר.

הבחירות של ה-5 במרץ התנהלו בצל טרור, המפלגה הקומוניסטית הוצאה מחוץ לחוק. הפעם זכו הנאצים ב-44 אחוזים מהקולות ויחד עם תומכי החזרת הקיסר היו רוב מוחלט ברייכסטאג החדש.

2. חוק ההסמכה

המצב החדש אפשר לנאצים ב-23 למרץ 1933 לחוקק את "החוק לביטול מצוקת העם והמדינה", שכונה גם "חוק ההסמכה". חוק זה אפשר לממשלת היטלר לחוקק חוקים ותקנות ללא השתתפות הרייכסטאג, כולל חוקים הסותרים את חוקת הרפובליקה.

חוק זה ריסק באופן רשמי את רפובליקת ויימאר ואת הדמוקרטיה בגרמניה, מכיוון שהפרדת הרשויות בוטלה ואלו התאגדו לרשות אחת - המבצעת.

3. הקמת הגסטאפו

המשטרה החשאית של המשטר הנאצי, שכונתה גם ה"גסטאפו" הייתה כלי חשוב במשטר הטוטליטרי הנאצי מכיוון שאכפה את המשטר בכל מקום. היא עצרה באכזריות יהודים ומתנגדים פוליטיים וכמו כן עקבה אחרי אנשים, עינתה, רצחה, חקרה ושלחה למחנות ריכוז.

4. ביטול המפלגות פרט למפלגה הנאצית וביטול "18 המדינות"

ב-14 ביולי הוכרזה המפלגה הנאצית כמפלגה החוקית היחידה בגרמניה. היטלר ביטל את המבנה הפדרטיבי של גרמניה, שלפיו הייתה מחולקת ל-18 מדינות ובמקומו הוקמה מדינה ריכוזית אחת. אנשיו של היטלר מונו לתפקיד "מושלי הרייך", ובסמכותם היה לפרק את בתי הנבחרים של המדינות. כך הועברו סופית כל הסמכויות שהיו בידי המדינות אל השלטון המרכזי. בנוסף, פורסם "החוק לשיקום הרייך" אשר פיזר את הרייכסטאג בין המדינות ובכך בעצם, נוצרה "האחדה" של כל רשויות השלטון תחת ממשלת הרייך השלישי. במסגרת תהליך ה"האחדה" שועבדו על המוסדות לשלטונם של הנאצים: הכנסייה, הצבא, המשטרה ומערכת המשפט. תוך שנה היטלר שלט על כל גרמניה ולא היו ארגונים פרטיים אשר יכלו לעמוד נגדו.

5. ליל הסכינים הארוכות

במקביל להשתלטות על המדינה פעל היטלר לחיסול גורמים במפלגתו אשר יכלו לסכן את תוכניותיו. ב-**תאריך מסוים** הציע ארנסט ראם, מנהיג ארגון ה-SA שארגונו ייטול על עצמו את כל משימות ההגנה על הרייך. משמעות ההצעה הייתה ביטול הצבא, והענקת כוח רב לראם ולארגונו. היטלר הבין שכוחו של ראם וארגונו עלולים לסכן אותו, וכמו כן, שכוח שהלחימה שלהם מתאים לקרבות רחוב ולא למשימות לחימה של צבא מודרני. מסיבה זו שאף היטלר להגיע לברית עם אנשי הצבא. צעד זה דרש את חיסולו של ראם ושל ארגונו.

ב-**30 ביולי** חיסל היטלר את ארנסט ראם ואת מפקדי ה-SA ובנוסף, פוליטיקאים בעלי השפעה ומתנגדים בקרב המפלגה הנאצית. עם התלחשותו של מעמדו של ארגון ה-SA התחזק ארגון ה-SS שהיה מקור כוחו באידאולוגיה הנאצית. ארגון ה-SS הפך בהדרגה לאחראי על כל ביטחון הפנים של הרייך. התהליך הסתיים ב-1936 כאשר מונה הימלר, מפקד ה-SS לסגן שר הפנים ולראש המשטרה.

6. איחוד תפקיד הנשיא והקנצלר בידי היטלר

תהליך איחוד הסמכויות של היטלר הושלם ב-1934 עם מותו של הנשיא הינדנבורג. היטלר איחד את משרת הנשיא ואת משרת ראש הממשלה ובכך הפך לשליט יחיד. תוארו הרשמי היה "פיהרר" או "רייכסקנצלר" - מנהיג וראש ממשלה. לאיחוד המשרות הייתה גם משמעות ביצועית, היטלר קיבל גם את תפקיד המפקד העליון של הצבא. עתה מפקדי הצבא וחייליו היו צריכים להישבע אמונים אליו אישית, כמו שבועתם המסורתית של חיילי גרמניה למלך.

האחדה בתחום הכלכלי

בשלב הראשון היטלר היה צריך לטפל בכלכלה, בגרמניה היו כ-6 מיליון מובטלים אשר הצביעו למפלגה הנאצית בעקבות הבטחותיה לפתור את המשבר הכלכלי. על מנת להבריא את הכלכלה היטלר היה זקוק לתמיכתם של התעשיינים, ולכן בוטלו האיגודים המקצועיים, נאסר לשבות והוקמה "חזית העבודה הגרמנית" שמטרתה הייתה לשמור על משמעת תעשייתית ולדאוג לתנאי העבודה של העובדים. אמנם הפועלים הגרמנים נשארו עם משכורות נמוכות, אך הם זכו לעבוד. המשטר עודד הרחבה של עסקים ומפעלים תעשייתיים בעזרת הלוואות ובשיתוף עם בעלי הון. הממשלה השקיעה כסף רב גם בחקלאות.

באביב שנת 1933 פורסמה "תוכנית ארבע השנים" שמטרתה הייתה לחסל את האבטלה. כדי לספק עבודה למובטלים הונהגו עבודות ציבוריות שבמסגרתן נסללו אלפי קילומטרים של כבישים ונבנו בניינים רבים.

ב-1935 הונהג גם חוק גיוס חובה (בניגוד לחוזה ורסאי), והוקמו מפעלי נשק רבים אשר תרמו ליצירת מקומות עבודה למובטלים וגם לחיזוקה הצבאי של גרמניה. מפעלים אשר נחשבו בעלי חשיבות לאומית זכו להקלות במס ולסבסודים.

ב-1936 הונהגה "תוכנית ארבע השנים השנייה" בראשו של גרינג. המשיכו להקים מפעלים תעשייתיים ושמו דגש על פיתוח מחצבים כמו ברזל ופחם וייצור חומרים כמו דלק וגומי. כמו כן, גרינג דאג גם להרחיק את היהודים מענפי הכלכלה השונים בגרמניה.

בזכות הצעדים הכלכליים הללו, הצליח היטלר להפחית את האבטלה בגרמניה מ-6 מיליון מובטלים בתחילת 1933 ל-200 אלף ב-1938.

האחדה בתחום החינוך

בתחום החינוך הוקמו מסגרות חינוך למטרת יצירת "אדם חדש" על פי השקפת העולם הנאצית. מערכת החינוך כולה עוצבה מחדש על פי האידאולוגיה הנאצית והושם דגש על הוראת תורת הגזע, חשיבות הלאום והשפלת גרמניה בחוזה ורסאי. הונהג פיקוח הדוק על בתי הספר וסגל החינוך עבר "טיהור". מי שלא הזדהה עם השקפת העולם הנאצית לא הורשה ללמד. בתי הספר חוינו להערצת היטלר, לתורת הגזע, לאנטישמיות, לציות ללא ביקורת ולחינוך גופני - על מנת להיות מוכנים למלחמה.

גם על האוניברסיטאות הונהג פיקוח הדוק, רבים גורשו או עזבו את מוסדות החינוך והמחקר ואילו לעומתם, רבים אחרים השלימו עם המצב ונשארו.

את בני הנוער עודדו להצטרף אל תנועות הנוער. בתנועות הנוער פעלו על פי כללי התנהגות צבאיים, לבשו מדים, והייתה אפילו מכינה קדם צבאית. תנועת הנוער החדירה בנוער את השקפת העולם הנאצית ואת הערצת היטלר, כמו כן והדגישה את הלהט בלחימה, ואת ההקרבה למען הפיהרר, אפילו עד מוות. הבנות חונכו לשרת את המולדת על ידי ילידת ילדים ודאגה ללוחמים. בתנועות הנוער שאפו ליצור בקרב הנוער גאווה לאומית, אומץ לב, ומסירות ונאמנות מוחלטת להיטלר ולגרמניה. מוצאו של כל מצטרף נבדק בקפידה.

האחדה בתחום התרבותי

גם פתחום התרבותי פעלו הנאצים על מנת לקבוע מהי תרבות על פי אמת המידה הנאצית. יצירות חשובות רבות בתחום הספרות, הציור, המוזיקה וכו' נחשבו אסורות בגרמניה ונקראו "אומנות מנוונת". אמנים רבים אשר התנגדו לנאציזם נמלטו מגרמניה.